

Aleksander Schnickeri lapsepõlvemälestused Tartu slummist

Päevalehe toimetus 1910.–1911. aastal.

Seisavad (vasakult): J. Weidenstrauch, G.E. Luiga, A. Hanko, A. Schnicker, A. Fiskar, J. Mändmets.
Istuvad: E. Virgo, J. Vunn, J. V. Veski.

EKM EKLA A-37:895

Praegusel ajahetkel, üha kestval "teel Euroopasse", mil inimeste meeli erutab kellele juba saabunud või kellele veel saabuv uus aastatuhat, mil üha tulevikku kiirustades on tehtud kõikvõimalikke kokkuvõtteid 20. sajandi kohta, võiks asjakohane olla tagasivaade ka selle sajandi sünniaegadesse ehk 19. sajandi lõpukümnendesse. Eesti Kirjandusmuuseumi Kultuuriloolise Arhiivi rikkalikest varasalvedest on seetõttu avaldamiseks valitud A. Schnickeri mälestused Tartu agulielust 1889. aastani.

Teatmeteoste andmeil sündis Aleksander Julius Johannes Schnicker 14. oktoobril (teistel andmetel 15. oktoobril) 1880 Tartus sõiduvoorimehe pojana. Lõpetanud 3-klassilise saksa algkooli ja gümnaasiumi, töötas ta seejärel apteekides Moskvas, Riias, Tallinnas, Haapsalus ja Zürichis.

Aastail 1905–1907 oli Schnicker sunnitud viibima Šveitsis paguluses osalemise tõttu 1905. aasta revolutsioonilistes sündmustes Riias. Ringirändamine võimaldas saada mitmekesise hariduse. Ta on õppinud Sankt Galleni kaubandusülikoolis ja kuulunud 1910. aastast alates sealsesse korporatsiooni Emporia-Alemannia, Darmstadtis on ta lõpetanud Deutsche Landwirtschaftliche Genossenschaftsschule. Aastail 1912–1916 õppis ta vaheaegadega Tartu ülikoolis farmaatsiat ja töötas seejärel kaks aastat Riia semstvohaiglas. Pikemat aega oli A. Schnicker ajakirjanik Tallinnas Päevalehe suurekoosseisulises toimetuses, töötades seal koos G. E. Luiga, A. Hanko, E. Virgo, J. Vunni, J. V. Veski, J. Mändmetsa, K. A. Hindrey ja J. Weidenstrauchiga, samaaegselt oli ta aga ametis ka Põhja-Eesti Põllumeeste Keskseksi ühistegevuse instruktorina. Esimese Saksa okupatsiooni ajal töötas Schnicker ajalehe Maaliit toimetuses Tartus. Ajakirjanikuna on ta avaldanud tõlkeid ilukirjandusest, kirjutanud artikleid teatriteemadel, ühistegevusest jms. 1918–1919 võttis ta osa Vabadussõjast, algul meredessandis, hiljem sõjaväe apteegi kesklaos ülemana. 1919. aasta juunist kuni 1921. aasta septembrini töötas A. Schnicker Sõjaväe Tervishoiuvalitsuse apteegiosakonna juhatajana, siis oli kuni 1939. aastani apteeker Tartus ja apteegiomanik Tallinnas, 1929–1939 lisaks veel põllumees Kehtna vallas.

1939. aastal sõitis Schnicker Saksamaale, naasis seal aga 1941 ja lahkus lõplikult Eestist kolm aastat hiljem, algul Saksamaale ja siis 1947. aastal kui poliitiline pagulane koos perega Inglismaale, kus töötas tekstiilivabrikus kuni pensioneerumiseni. A. Schnicker suri Bradfordis 10. detsembril 1974. Tulevikus vajaks A. Schnickeri elu ja tegevus kindlasti põhjalikumat uurimist.

Oma slummimälestused on Schnicker kirja pannud juba vana mehana 1968. aastal H. Salasoo õhutusel, nagu selgub mälestuste alguses. Sealtpeale kuni surmani oli kirjutamine reuma tõttu väheliikuva Schnickeri peamine hobi. Tema 14 kirja A. Palmile (EKLA f 286, m 10:13) tõendavad, et ta on käsikirjapakke oma mitmekülgsete mälestustega saatnud Eestisse nii Kodumaa toimetusele, Rahva Muuseumile kui ka kirjandusmuuseumile, kuid need on läinud, nagu ta arvab, esmalt tõlkimiseks ja lugemiseks Moskvasse, mitte õigetele adressaatidele. Küll on aga kohale jõudnud saadetised Austraaliasse H. Salasoole. Nii ongi Eesti Kultuuriloolises Arhiivis eelmainitud slummimälestuste ja kirjade kõrval talle veel vaid mõned anekdootlikud meenutuskillud E. Vildest ja A. H. Tammsaarest (vastavalt f 169, m 235:2 ja m 235:3), mis on kirjutatud ja Tartusse saadetud 1958. aastal, ning kolm kirja A. Schnickerile vastavalt J. V. Veski 3. augustil 1967 (f 169, m 235:1), H. Salasoolt 21. oktoobril 1971 (f 286, m 10:13) ja A. Palmi kontsept 2. aprillil 1972 (f 286, m 1:41). Ees ootab uurimistöö teistes arhiivides.

Mälestuste tekst on esitatud esialgsel kujul, lugemise hõlbustamiseks on parandatud ortograafia-, rektsooni- ja interpunktsioonivigu, paaril korral ka sõnajärge (nt puuehitused ühe ja kahe korrusel *pro* ühe- ja kahekorrusel[ised] puuehitused, puupakkud *pro* puupakkud). Nurksulgudes on lisatud puuduvad sõnad või sõnaosad.

Kommenteerinud ja saatesõna kirjutanud **LEILI PUNGA**
Eesti Kultuuriloolise Arhiivi vanemarhivaar

Minu lapsepõlvemälestused Tartu slummist aastani 1889

Olin saanud 86-aastaseks ja arvanud, et on aeg vikatimehe tulekut rahus ja vaikuses ootama jääda, sest on küllalt nähtud ja üle elatud – kui tuli kiri Austraaliast sealse Eesti Arhiivi loojalt ametivennalt *dr. pharm. Salasool*¹. Tema kirjutas, et peaksin temale oma mälestusi minu apteegiajastust saatma. Kõik vanemad farmatseudid on kas Eestis või Siberis surnud ja meie ametialal on küllalt, mida tuleks tulevikus arhiiviuurijatele säästa. Ma ei ole oma tegevust kunagi nii tähtsaks pidanud, et päevikut kirjutada või muid ülestähendusi teha, sellepärast arvasin alguses, et mul pole palju, millest jutustada. Asudes aga kirjutamisele, leidsin, et sündmused kaugemast ja lähemast minevikust on siiski nii elavalt ja huvitavalt meelde jäänud, et on küllalt, millest pajatada, ja et peaksin nad kirja panema. Teen seda nüüd päris ulatuslikult, algades isegi mälestustega oma lapsepõlvapäevilt. Ja loodan, et suudan asjust kirjutada, mis säilimist väärivad ja arhiividele täienduseks on. Seni ilmunud mälestustes on eesti elust ja oludest õige rikkalikke pilte toodud mitmelt alalt ja ümbrusest, kuid pea [mitte] sugugi alamkihtide elust. Ja seal ei ole puudust, millest pajatada. Püüan seda lünka omalt poolt täita, tuues mälestusi sellelt alalt.

Kui keegi võõras 80 aastat tagasi oleks tartlaselt küsinud, kus Tartus see vaeste patuste alev asub – oleks tulnud vastusena: juudi rajoonis Turu uulitsal, sünagoogi ümbruses. See oli siis see Tartu slumm ja minu lapsepõlv-aastate elukoht. Algan kõigepealt selle slummi valusama külje kirjeldamisega, elamute küsimusega, sest just elamud on need, mis slummi slummiks teevad. Majad olid kõik ühe- ja kahekorruisel[ised] puuehitused ja nad sisaldasid n.n. kortereid, ühetoalisi ruume. Kõik ühte liiki koridorisüsteemis. Küttekolle asus kas

mõnes suuremas toas üksikuna ahju näol või ulatus üks ahju sein ka naabri tuppa. Seega hoiti kütist kokku ja küteti vahelduvalt kordamööda. Koridori kasutati köögina. Koridori ühes otsas asus suur keedukolle, kus igal perenaisel oli oma kõrge rauast kolmjalg, millele paigutati pada või pann ja kütteks olid peened puupakud. Priimust siis veel ei tuntud. Nii tuli kokkuleppe vaimus elada ja – elati. Tüli naiste vahel ei olnud, veel vähem meeste keskel. Kui siiski vahel sõimu, kisa ja isegi löömist kuuldi, siis oli see ikka sisemine asi, tüli perekonnas. Õnneks meie toa läheduses seda ei juhtunud. Edasi, muudest "mugavustest". Vett pidime õuepumbast tooma. See asus küll just väljakäigu (kemmergu) ehitise kõrval – määratud kogu maja elanikkudele – mõnes suuremas majas kahe-kolme latriga. Et nii lähedal joogiveega, see kedagi ei häirinud. Kes elasid siis selles nivoos? Väga kirju seltskond. Mainisin juudi sünagoogi. Seega eestkätt juudid, nende vaesem kiht, nõnda-nimetatud juudi turukaupmehed, vana[de] asjade [ja] riiete ülesostjad ja müüjad, siis juudi rätsepad. Kingseppi juut[id]e hulgas ei leidunud. See ala kuulus eestlastele. Muidugi ei olnud ei rätsepal ega kingsepal eraldi tööruumi, vaid töö- ja eluruum oli üks ja seesama. Võib siis mõista, missugune õhk ja kord niisuguses toas valitses, kuidas seal söödi ja magati, koolilapsed õppisid ja kooliülesandeid täitsid. Aga, ega õueski palju parem õhk polnud. Haisesid prügikastid, haisesid n.n. seaputkad. Peeti sigu oma jaoks ja müügiks. Pea iga maja õues võis leida mitu sarnast seaputkat, millest virts õue jooksis. Peale selle lehkasid hobuste tallid. Suurem osa hobusemehi: sõiduvoorimehed, töövoorimehed, lihunikud olid koondunud alevitesse, kuhu olid ehitatud hobuste ruumid. Aga erikorralist haisu said tunda vahetevahel vaesed slummi elanikud, kui "kemmerguid" tühjendati – seda enamasti küll öösel, kuid järellõhnaga veel mitu päeva hiljem. Mitte üksi väljas, vaid ka eluruumis, toas, kuhu hais sisse tungis. Seda "sibide" tööd (nii hüüti selle töö tegijaid) otse kardeti. Sest ka naabrimaja õuest laiunes see hais kogu tänavale. Eriti siis, kui seda lahtistes kastides välja veeti, kui "sibid" kapaga tõstes kasti täitsid. Hiljemalt

¹ Hugo Salasoo (27.XI 1901–12.X 1991), eesti arhiivaar ja farmatseut, lõpetas Tartu ülikooli 1928 ja lahkus Eestist 1944. Alates 1949. a elas Austraalias, kus 1953. a asutas Sidney's Eesti Arhiivi Austraalias, mille juhataja oli aastani 1990.

pumbati väljaheidet kinnistesse vaatidesse. Oli vähem haisu, aga kallim protseduur. Kokkuhoidlikud majaomanikud kasutasid ka pä-rastpoole veel lahtiseid kaste. Elati, ka niisu-guses õhkkonnas. Elati, sünniti, sureti. Kas ei osatud seal omale paremat ette kujutada või ei juletud paremat soovida – või oldi ikka veel kiriku mõju all? Kas neid palju oli, kes taeva-riigi hüvedesse pärast surma uskusid, ei tea, vagatsejaid lahkusulisi meie majas küll ei ol-nud, kuigi kiriklikke kombeid täideti. Unus-tust ja troosti otsiti viinas. Kõrts ja õllepood mängisid siin tähtsat osa. Need ei olnud õh-tuti kunagi tühjad. Kui riigi viinamonopoli tulekul sees enam ei lubatud juua, siis joodi väljas. Kaks-kolm meest "lappisid" raha kok-ku, toodi pudel välja ja joodi sealsamas korda-misi pudelist rüübrates. Laupäeviti oli raha rohkem liikumas, nüüd toodi viin koju ja sel-le mõju said vahel ka naaberelanikud tunda. Meelde jäi lugu nimetusega "Plevna". Naaber-majas elava kingsepa naine käis sakste juures pesu pesemas ja laupäeviti tuli koju ühes vii-napudelitega. Alguses sõbralik perekondlik pi-dutsemine muutus lõpupoole tülik. Mees viskas naise toast välja, keerar ukse lukku ja jõi ülejäänud viina üksi ära. Naine ei võinud muidugi sellega leppida ja kutsus politsei appi. Läks tänavale ja kisendas nii valjult kui jõu-dis: "kardavoi" ja "kardavoi", kuigi ta teadis, et lähem kardavoi (linnaaht – vene keelest – *gorod* – linn ja *voi* – lühendatult valvama) oli 20 minutit eemal lihaturu ääres politseijaos-konnas. Miks nimetati seda lugu Plevnaks? See tuli Vene-Türgi sõja juttudest, kui lahinguid löödi Plevna² kindluse juures. Lauldi: See Osman-Pasha tegi tööd seal Plevna ümber päe-vad-ööd. Lauldi veel vene võitudest samas sõ-jas. See kuulus Karsk ja Erserum³ sai ära võe-tud, kui lõi trumm. Neid laule tundsid kõik. Ka meie kangelane kingsepp üürgas võidulau-lu toas, ajal, kui naine väljas politseid appi kutsus. Mainitud "Kodu-Plevna" lõppes nii, et mõni haleda südamega naabernaine karjuva eide oma tuppa viis viinaaru väljamagamiseks. Hommikul oli kõik ununenud ja rahu majas, kuni järgmise korrani. Siis kuulsime jälle: kingsepa peres uus Plevna käimas. Nõnda kulges elu täiskasvanutel slummi elanikkudel.

Ja meil, lastel? Samuti slummi nõuete ja har-jumiste kohaselt: uulitsal ja Emajõe-äärsetel lastel Emajõe kaldal või vees. Meil olid oma mängud ja toimingud, mis meie aja nii täitsid, et sagedasti polnud aega söömagi minna. Emad pidid meid vahel Emajõe äärest koju viima. Kõik olime kanged kalamehed. Valmis-tasime ise omale püügiriistad: õngenööri ja ridvad. Õngenöör pidi olema jõhvist ja valgest jõhvist. Mõnigi valge sabaga hobune sai tun-da, kuidas poisike ta saba hõredamaks tegi. Ritvu käisime Tähtvere metsast toomas, kui raha ei olnud juudi poest kadakaritva osta. Hea oli, kui raha krutskite jaoks jätkus. Krutskiteks nimetasime õngekonkse (vene keelest: *krjutshok*). Üldse oli meie slummi keeles pal-ju võõrkeelseid sõnu. Meie sõna "paat'i" ei tundnud, vaid "lootsikut". Põhjaõng oli "grunda" (saksa keelest: *Grundangel*), uisutee – "litsupaan" (*Schlitzubahn*)⁴. Siis veel "trahaika" – saksa *Drache*⁵. Korstnapühkijale laulsime: Korstnapühkija Trupalai" (vene kee-lest *trubatsist*)⁶. Vist oli meie rahvuslik koos-seis sama kirju, igauks jättis siin oma jälge – sõnu, moonutatult "*jüdische*" eeskujul. Nagu tähendasin, oli meie peamiseks tegevusväljaks Emajõgi, siit läksime saagiga õhtul koju ja kui see ka ainult 5–6 viidikat nõõri otsas oli või mõni vähk kivi alt püütud. Aga siin kuulsime ja nägime asju, millest oli õhtul veel koduski jutustada. Mäletan, kuidas üks supleja vees krambi jalga sai, appi karjus ja vee alla kadus. Ühtegi paati lähedal ei olnud, et oleks võinud appi minna. Tunni aja pärast ilmus üks kutse-line kalamees kohale, heitis nõõri väikese ankruga vette ja hakkas paadiga pärivoolu ja

² Bulgaaria põhjaosas asuva Plevna (praegu Pleven) juures peeti Vene-Türgi sõja ajal 1877. a juulist detsembrini ägedaid lahinguid. 10. detsembril alis-tus Osman Nuri-pasha juhitud Türgi vägi Vene ja Rumeenia liitlasväele, keda toetas Bulgaaria maa-vägi.

³ Kars ja Erzerum (Erzurum), linnad Türgi kirde-osas. Kars käis Vene-Türgi sõdade ajal korduvalt käest kätte ja liideti Türgiga 1921. a Erzerumi lähedal purustati türklased 1916. a ja linn jäi oku-peerituks 1918. aastani.

⁴ Õieti *Schlittschuhbahn*.

⁵ Tuulelohe.

⁶ Õieti *trubotshist*.

vastuvoolu sõitma nõõri järel vedades, et surnukeha vee peale tõmmata. Randa oli kogunud juba suur hulk inimesi, kes vaikselt seda õngitsemist pealt vaatasid. Ja siis nägin kurba pilti, mis tänini on meelde jäänud. Jõe teiselt kaldalt ujub mees meie poole, kord vee all, kord vee peal ja jõudes paadimehena hakkab hüüdma: Jumalaga maailm, mu tagumik on külm, jumalaga maailm, mu p..... on külm, sukeldudes jälle vee alla. Pealtvaatajad olid nagu ehmunud. Niisugune jõhkruks ja toorus, laususid naised, et Jumal teda ka ei karista. Siin meie kurvastame uppunu pärast ja tema hirvitab surma üle, löö talle mõlaga (aeruga) pähe, hüüdsid mehed paadimehele. Samal ajal ilmus ka politsei kohale, et uppu[nu] kohta andmeid saada ja ta riideid ära viia. Siis kadus ka altveeujaja teisele poole jõge. Tuli kohale veel üks traalija. Taheti surnukeha kätte saada enne õhtut. Sama päeva õhtul oodati kaks kord nädalas Tartu-Pihkva vahet käivat suurt ratas-aurulaeva "Peipus't". See sünnitas nii suuri laeneid, et vähjad, kes oma urgastest õhtu tulekuga olid juba väljas, randa heideti. Meil lastel polnud nüüd muud vaeva, kui korjata neid kottidesse või korvidesse. Tol ajal olid kõik Eesti veed vähje tulvil. Kümme aastat hiljem hävitas vähjakatk⁷ nad pea viimseni. Uppumisi võis Tartus iga aasta registreerida. Linnavalitsus oli küll supeluskohad ära märkinud, piirates need veesse löödud postidega ja ümbritsenud laudadega, ehitades kaldale ka riiete hoiuruumid, kuid pravuurijaid leidis ikka, kes väljaspoole minnes kardetavatesse veekeeristesse sattusid. Üks meeldivam koht suplemiseks oli nõndanimetatud "Stikkelli alune" – Ladumise tänava⁸ lõpul. Siin käisime ka hobuseid ujutamas. Hobuste ujutamine oli meil, lastel, lõbuks, meestele, sõiduvõormeestele kohuseks. Hobuste ujutamine tõi meile, poistele, erakorralise lõbu. Saime ratsutada sinna ja tagasi. Juhtus, et hobune üksi koju jõudis, kui ratsutaja hobust kiiremale liikumisele sundis. Hobused tundsid oma kodu ja jätsid vahel ka peremehe jalameheks, kui see talvel kõrtsis soojust otsides hobuse välja külmetama jättis. Mõnigi voorimehe naine oli hobuse juba talli viinud, kui mees joobnult oma raskest talveriietuses koju komberdas.

Tartu voorimeeste hobused pidid olema ilusad, puhtad, läikivad. Seda nõudsid Tartu linnaisad, kevadepoolsel suve algul, nende poolt toimetatud iga-aastasel "näitusel". Näitusele, see on ülevaatusle, pidid voorimehed ilmuma kõigis oma täiuses, hobused, sõidukid, riided. Sõidukid (troskad) pidid läikima – värviti uuesti või tõmmati lakiga üle. Istekohatadele tuli uus kate muretseda – vajunud vedrud sadulsepa abil korda seada. Üliriiete, "univormide", korrastamisega katsusid voorimeeste naised ise hakkama saada, pestes ja värvides neid. Univormiks nimetati mustast riidest joppi, läikivate nõõpidega ja värvilise kaelusga. Ka pleekinud must sinel värviti uuesti. Hobustelt nõuti, et nad teatava kõrguse mõõdule vastasid. Iga näitusega uuendati voorimehe ameti-sõiduluba. Oli siis küllalt muret ja tööd. Tartu linna juhid püüdsid igati Tartule kultuurset ilmet anda ja linna omapära säilitada. Kui Riia linna Tartuga ja Tallinnaga väliselt võrrelda, siis oli Riia kõige enam Lääne-Euroopas. Sealsed voorimehed ei tundnud looka – puht vene leiutis – vaid kasutasid Lääne-maailma sõidurakmeid. Ka muu tänavapilt oli Riias erinev Tartu ja Tallinna omast. Nii kandis Riia politehnikumi üliõpilased oma värvimütse ka väljaspool, see on tänavatel, kuna Tartu korporantidel oli luba neid ainult kodus, konvendi ruumides või tänavatel katte all kanda. Miks see vahe? Lihtne seletus: Tartu ülikool oli haridusministeeriumi all, aga Riia politehnikum allus vabameelsemale tööstus- ja kaubandusministeeriumile.

Ma olin seitsme-kaheksa-aastane, kui meie Turu tänavalt Aleksandri tänavale ümber kolisime, ja minu lapsepõlve elus uus ajajärg algas. Aleksandri tänav jooksis Turu tänavaga küll parall[eel]selt, ainult üks aste mäe poole, kuid kuulus juba hoopis teise kategooriasse majade ja elanikkude suhtes. Siin domineeris juba n.n. "kodanlus" ka väliselt. Majad puh-

⁷ Põhja-Ameerikast pärinev vähikatkuseen (*Aphanomyces astaci*) sattus Euroopasse 1860. a paiku ja levis kiiresti. Eestisse jõudis 5–10 päevaga surmav haigus 1896, taudi kõrgaeg kestis 1903. aastani.

⁸ Praegu Lao tänav.

tad, värvitud, neist paljud kivehitised ja elanikud soliidsed "bürgerid": kaupluste omanikud, ametnikud. Kõnekeeleks saksa keel. Saim korteri ühe endise pangadirektori majja. See oli oma lõbuks hobust pidanud, maja tagahoovi hobuste talli ehitanud, töllahoone ja selle otsa kojamehest kutserile elutoa. Tema surma järele olid pärijad – kaks vana daami – rõõmsad, et said majja saksa keelt valdava majahoidja. Õieti kuulusime meie ise ka kadakate kilda. Kiriklikult Maarja kiriku koguduse saksa pihtkonda. Isa oli saksakeelse kolmeklassilise algkooli lõpetanud, paar aastat kirjaladumist õppinud, kuid paremaks pidanud iseseisvaks voorimeheks hakata ja 19-aastasena abielluda (olude sunnil!). Ka ema oskas küllalt saksa keelt – oli ka saksa keele leeris käinud. Isa ja ema kõnelesid omavahel eesti keeles, kuid minuga kui lapsega tarvitati ainult saksa keelt. Harilik nähe toleaegetes väikelinnades. Seega oli siis minu emakeel, see on esimene keel, saksa keel. Nõnda olime siis Aleksandri uulitsal ka omainimesed. Turu uulitsal kutsuti ema "Sassa mammaks", siin *Frau Schnicker*. Ka mina ei olnud enam "Sassa", vaid millegipärast Schnicker. Minu sõpru hüüti "Munja" *pro* Edmund, "Fonja" *pro* Alfons, "Vaska" *pro* Vassiili, kuid mind Schnicker. Vististe oli saksa- või venepärane "Sascha" raskem häälestada kui Schnicker. Ühes saksa keelega muutus ka minu muu elu "peenemaks". Käisin saksa lasteaias, kus seltskondlikke mängu ja saksa laule õppisime, pühapäeval Jaani kirikus laste jumalateenistuses. Paljajalu käimist ja uulitsatel mängimist muidugi ei saanud enam olla. Siin – Aleksandri tänaval – olid ka mänguplatsid ja lõbustused "kultuursed". Kogunesime ühte suurde õue enamaste õhtuti mängimiseks ja ka sportimiseks. Kasutasime peale kiigete ka võimlemis-seadeldisi. See suur õue kuulus õieti ühele pansioonipidajale – sakslasele. Tema kümme-kond ja enam kooliealist "pansionääri" olid kõik jõukate vanemate maalapsed, kes tema juures kindla distsipliini juures eduga keeli ja kombeid õppisid. Saksastumine kiires tempos. Aja nõue. Ka minu kolmeaastane algkool oli saksakeelne.

Kui ma nüüd oma elu analüüsin, siis nõustun väitega, et inimese iseloom ja hingeelu kujundub lapse esimese 6–7 aasta jooksul; võttes arvesse pärivust slummis, nägin varakult elu varjukülgesid ja õppisin instinktiivselt sellest hoidumast, hiljem kultuursesse ümbrusesse sattudes õppisin paremust hindama ja selle poole püüdma. Olnud alati tunnustatud esimene omasarnaste keskel, ei saanud minus alaväärtusetunnet tekkida, mis kahjuks, muide, eesti seltskonnas sugugi harulduseks ei ole. **T**

LEILI PUNGA

(1962)

Lõpetanud 1985. a

TÜ eesti filoloogina.

1999. a oktoobrist

Eesti Kirjandus-

muuseumi

Kultuuriloolise

Arhiivi

vanemarhivaar

